

Amatérská prohlídka oblohy

(uživatelská příručka)

Na samém počátku historie Amatérské prohlídky oblohy stojí jaro roku 1986, kdy se dva přátelé, studenti a astronomové amatéři – Karel Kolomazník a Leoš Ondra sešli nad sklenkou vína a „poprvé“ si uvědomili podivnost situace, že chybí důkladný a spolehlivý průvodce po několika desítkách nebeských objektů, jež coby demonstrátoři noc co noc ukazují návštěvníkům brněnské hvězdárny.

Proto se společně rozhodli, že se sami pokusí poznat hvězdné nebe tak, jak jen to půjde nejlépe – aby se pak s notnou dávkou odvahy, pozorováním nabytých zkušeností a výběrem z literatury pokusili takového průvodce sestavit vlastními silami. Naštěstí tenkrát nevěděli, že něco podobného už ve světě existuje a dokonce v nejedné verzi. Brzy – jak se říká „do roka a do dne“ – zjistili, že sami na břímě, jež se tehdy ještě jmenovalo Brněnská prohlídka oblohy (proč ne, když všichni tehdejší pozorovatelé byli z Brna), nestačí a že se budou muset do práce zapojit další pozorovatelé. Zároveň se sféra jejich zájmu rozrostla na vše, co je vyznačeno ve skvělém a dosud nepřekonaném Atlase Coeli Antonína Bečváře. Prvním z těch nových pozorovatelů se stal Jirka Dušek, který se brzy dostal až do samotného vedení projektu.

Někdy ve druhé polovině roku 1988 se ujal současný název Amatérská prohlídka oblohy a čtrnáctého března 1989 vyšlo první číslo xeroxovaného zpravodaje Bílý trpaslík, který jako odměnu za svá pozorování (a pouze za ně) dostávali všichni aktivní pozorovatelé. Projekt se totiž rychle rozrůstal, takže bylo třeba zajistit zpětnou vazbu mezi vedením a jednotlivými pozorovateli rozestými již po celém území bývalého Československa.

Zpočátku byl Trpaslík složen pouze z příspěvků Leoše a Jirky, dnes však do něj více či méně pravidelně přispívá mnoho dalších astronomů amatérů i profesionálů. Jeho záběr je široký, je však snaha, aby v něm vycházející články měly alespoň nějakou souvislost s pozorováním objektů noční oblohy. (I když existují výjimky potvrzující pravidlo.)

Amatérská prohlídka oblohy bujela stále rychleji a rychleji. Počátkem roku 1990 vycházel Bílý trpaslík každých čtrnáct dní v nákladu padesát kusů. V archivu popisů objektů shromážděných od všech pozorovatelů bylo k tomuto datu 2500 záznamů o 680 deep-sky objektech (tj. objektech, které leží za hranicemi sluneční soustavy) a navíc ještě 1350 záznamů o pozorování 800 vizuálních dvojhvězd. A také opět došlo (snad pod vlivem atlasu Uranometria 2000.0, který se rok předtím podařilo koupit na hvězdárnu v Brně) k rozšíření pozorovací části na vůbec všechny objekty dostupné amatérským dalekohledům.

Za další tři roky, v práci již vydatně pomáhal Tomáš Rezek a Jan Hollan, nakonec vyšlo přesně 47 postupně tloušťných čísel Bílého trpaslíka (kromě xeroxované části začal pravidelně obsahovat množství dalších příloh). Počínaje padesátým číslem (červenec 1991) Trpaslík prudce změnil svou podobu – už nebyl psán na stroji ani tištěn primitivní počítačovou tiskárnou, ale sázen programem TeX a tištěn laserovou tiskárnou. Změnila se i periodičita: z infarktových čtrnáct dní na snad ještě infarktovější dva měsíce. Kromě toho se dvakrát do roka začala konat na brněnské hvězdárně víkendová Setkání členů APO. Mnozí „apači“ se také stali schopnými vedoucími různých zácvikových pozorovacích akcí (především Expedice v Úpici), nehledě na to, že se někteří z nich věnují astronomii profesionálně (J. Dušek, P. Pravec a další).

V posledním roce neoficiální APO, kdy vyšlo sedm dvacetistránkových čísel BT v nákladu okolo sedmdesáti kusů, bylo navíc zahájeno občasně vydávání sešitů tzv. Knihovničky APO, v jejímž rámci vyšlo okolo desíti specializovaných brožurek. K prvnímu lednu roku 1994 Amatérská prohlídka oblohy opět metamorfovala, tentokrát ve stejnojmenné občanské sdružení registrované na Ministerstvu vnitra ČR se vším, co k tomu patří. Tím definitivně skončila podoba, ve které se někomu APO jeví jako uzavřené společenství lidí, jež musí trávit noci pod dalekohledy a nad atlasy, aby tak získali tolik potřebná „pozorování“, za něž jim bude zasílán zpravodaj Bílý trpaslík. Činnost ani zaměření současné a minulé Amatérské prohlídky se ale nijak nezměnil. Jen se vyřešil problém s financováním Bílého trpaslíka a dalších materiálů a nově se umožnil odběr BT těm, kteří by jej byli rádi odebírali již v minulosti, ale čas na pozorování z nejrůznějších důvodů už (výjimečně i prozatím) neměli a nemají.

Následující čtyři roky Trpaslík nadále vycházel: do rozvoje Amatérské prohlídky oblohy se zapojil i Rudolf Novák (specialista na proměnné hvězdy), Pavel Gabzdyl (tzv. lunární složka) a mnozí další. Na základě zaslaných pozorování členů společnosti vznikly takové knihy jako Báječný svět hvězd J. Duška, P. Gabzdyla a J. Hollana, Hvězdné nebe bez dalekohledu alias v novějším vydání Malý průvodce noční oblohou J. Duška a Měsíc v dalekohledu P. Gabzdyla. Jako příloha Bílého trpaslíka začal (a opět skončil) vycházet Diskobolos Rudolfa Nováka pro pozorovatele kataklyzmických hvězd a Terminátor Pavla Gabzdyla (po mnoha úspěšných letech skončil) zasvěcující nadšence do tajů měsíčního povrchu.

Činnost Amatérské prohlídky se ale začala paradoxně „dusit“. Jirka Dušek, jako zaměstnanec Hvězdárny a planetária Mikuláše Koperníka v Brně, se musel často věnovat i jiným – mnohdy s astronomií vůbec nesouvisejícím – aktivitám. Z nenápadného internetového doplňku Bílého trpaslíka, který byl zpočátku rozesílán e-mailem, také po čase vznikly Instantní astronomické noviny, které se věnují popularizaci astronomie a kosmonautiky mezi širokou veřejností. Ty bohužel (nebo

naštěstí) „hlavního tahouna“ APO zcela pohltily. Proto koncem roku 1998 došel k zásadnímu rozhodnutí a „žezlo vedení společnosti“ zcela rozumně předal dál. Upřímně řečeno se nechtěl stát „hrobařem“ sdružení u jehož zrodu a dětských let stál. Vedení Amatérské prohlídky oblohy se proto přesunulo do Ostravy, kde sídlí současný koordinátor Marek Kolasa. Zdejší skupina pozorovatelů, která se zde během let vytvořila, totiž slibuje budoucí rozvoj společnosti.

Lehce se změnila podoba zpravodaje Bílý trpaslík a na jaře roku 1999 spatřily světlo světa webovské stránky, informující nejen o společnosti, ale především o aktuálním dění na obloze. V roce 2000 se společnost stala oficiálním spolupředatelem Astronomické expedice na hvězdárně v Úpici. Na jaře téhož roku se uskutečnilo první Setkání členů APO mimo prostory brněnské hvězdárny, tentokrát v Ostravě.

Setkání Apačů se začala pravidelně střídat mezi Brnem a Ostravou (podzim, jaro) a tým kolem vedení společnosti se zvětšil, což vedlo k rozšíření činnosti. Proto také v roce 2001 vzniklo archivní CD Bílého trpaslíka 1–100. Michal Švanda převzal v roce 2002 sazbu Bílého trpaslíka a ulevil koordinátorovi, který tak může pracovat i na dalších (mnohdy nepopulárních kancelářských) činnostech. Z darů členů bylo zakoupeno deset triedrů, které si mohou členové zapůjčovat.

Během roku 2002 začala vznikat za aktivní asistence Petra Šťastného nová podoba stránek, které byly také přemístěny na novou a jednodušší adresu – www.astronomie.cz. Stránky začaly být stále více oblíbenými (i mezi nečleny) a s návštěvností se řadí mezi nejnavštěvovanější astronomické stránky českého internetu.

Rok 2003 byl ve znamení „měsíce úkazů“ května a byl zakoupen (opět z darů členů) „dvacetimetrový“ dalekohled dobson. Petr Scheirich začal vydávat novou přílohu Bílého trpaslíka – Anglický list. Mnohé starší materiály (zpravodaje a přílohy) byly zpřístupněny na stránkách široké veřejnosti.

To všechno je historie, ale jak vypadá aktuální stav naší společnosti? Co nabízíme? Především prostřednictvím Bílého trpaslíka přístup k informacím a k lidem, jejichž společným koníčkem (někdy navíc i povoláním) je pozorování krás noční oblohy.

Ve zpravodaji Amatérské prohlídky oblohy, jenž vychází přibližně každé dva měsíce, najdete články věnované pozorování, rady a tipy některých konstruktérů, historická ohlédnutí, recenze na astronomické publikace a jiné produkty i ukázky zajímavých textů převzatých z různých knih a časopisů. Součástí Bílého trpaslíka je i Zpravodajská síť Bílého trpaslíka – jeho bulvární příloha (klepy, postřehy, prostě kde se co „šustne“).

Získáte i další publikace (hlavně občas vydávané sešity Knihovničky APO) a zúčastnit se můžete Setkání členů APO, které se koná každým rokem, i mnoha dalších (pozorovacích) akcí, na jejichž organizaci se členové APO podílejí (například Expedice v Úpici). Kromě toho se mohou uživatelé Internetu dívat i na elektronický, stále se rozrůstající doplněk Amatérské prohlídky oblohy (www.astronomie.cz).

Jak se k nám přidat?

Není nic snazšího. Stačí jen napsat na níže uvedenou adresu. Nejlepší přitom bude, když rovnou připišete i pár slov o sobě... My vám pošleme přihlášku a po zaplacení členského příspěvku se automaticky stanete našimi členy.

Kontaktní adresa: **Amatérská prohlídka oblohy**
Marek Kolasa
Točitá 1177/3, 736 01 Havířov-Podlesí
e-mail: marek@ready.cz , web: www.astronomie.cz